

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Юридичний факультет

Кафедра конституційного та адміністративного права і процесу

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

Котляр Ю.В.

“31” серпня 2022 року

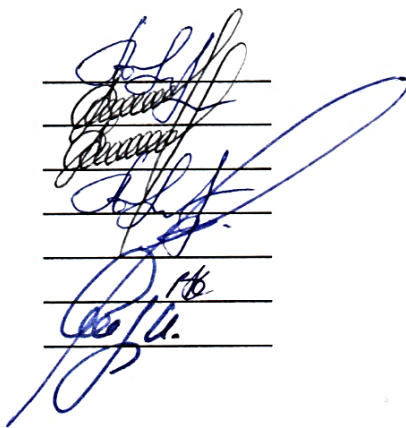
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ПРАКТИКА ЄСПЛ

Спеціальність 081 «Право»

Розробник
Завідувач кафедри розробника
Завідувач кафедри спеціальності
Гарант освітньої програми
Декан юридичного факультету
Т.в.о. директора НН ІПО
Начальник НМВ

Коваль А.А.
Ткаля О.В.
Ткаля О.В.
Коваль А.А.
Січко Д.С.
Каблуча В.І.
Шкірчак С.І.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Проблеми забезпечення прав людини та практика ЄСПЛ	
Галузь знань	08 Право	
Спеціальність	081 «Право»	
Спеціалізація (якщо є)	Відсутня	
Освітня програма	«Право»	
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)	
Статус дисципліни	Нормативна	
Курс навчання	5	
Навчальний рік	2022-2023	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	9	13,14,15
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	4 кредитів / 120годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	20	8
	20	6
	80	106
Відсоток аудиторного навантаження	33%	12%
Мова викладання	Українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	Контрольна робота (з.ф.н.)	
Форма підсумкового контролю	Екзамен	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Мета: утвердження в свідомості студентів доктрини про природні права людини як найвищої соціальної цінності, оволодіння культурою прав людини, формування активної правової позиції в ситуаціях, пов'язаних з конкретними випадками порушення прав людини чи виникнення такої загрози, здатності до вчинення адекватних правових дій; усвідомлення й сприйняття студентами ідеї про права людини як предмету їхньої загальної стурбованості і колективної відповідальності.

Завдання: отримання студентами знань щодо загальнотеоретичних положень та інститутів забезпечення конституційних прав людини у сферах особистого життя, політичних, економічних, соціальних відносин, у кримінальному судочинстві, при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження; під час досудового провадження, при провадженні слідчих дій та негласних слідчих (розшукових) дій, на стадіях судового розгляду та оскарження судових рішень.

Передумови вивчення дисципліни: важливий аспект викладання даної дисципліни базується на знаннях, вміннях та навичках зі спеціальних дисциплін: «Конституційне право України», «Кримінальне право», «Кримінальний процес», «Адміністративне право», «Кримінологія», «Криміналістика» тощо. На основі

цього розвиваються здібності вмілого тлумачення та застосування кримінально-процесуальних норм в аспекті забезпечення прав людини.

В результаті вивчення дисципліни студент отримує:

Загальні компетентності:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК1);
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК3);
- здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності) (ЗК8);
- здатність працювати в міжнародному контексті (ЗК9).

Фахові компетентності спеціальності:

- здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності (СК1);
- здатність аналізувати та оцінювати вплив правової системи Європейського Союзу на правову систему України (СК2);
- здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики ЄСПЛ на розвиток правової системи та правозастосування України (СК3);
- здатність застосовувати знання та розуміння основних засад (принципів) та процедур судочинства України (СК7);
- здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності (СК9);
- здатність доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією (СК13).

Програмні результати навчання:

- обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи (ПРН6);
- дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання (ПРН7);
- аналізувати взаємодію міжнародного права та міжнародно-правових систем з правовою системою України на основі усвідомлення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування права (ПРН10);
- використовувати передові знання і методики у процесі правотворення та правозастосування інститутів публічного та приватного права і кримінальної юстиції (ПРН 11);
- проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу (ПРН12);
- аналізувати та оцінювати практику застосування окремих правових інститутів (ПРН 13).

3. Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1	Тема 1. Поняття і генезис прав людини.	2	2	8
2	Тема 2. Проблеми забезпечення особистих (громадянських) прав і свобод людини та практика ЄСПЛ.	2	2	8
3	Тема 3. Проблеми забезпечення політичних прав та свобод в Україні та практика ЄСПЛ.	2	2	8
4	Тема 4. Проблеми забезпечення економічних прав особи в Україні та практика ЄСПЛ.	2	2	8
5	Тема 5. Проблеми забезпечення соціальних прав особи в Україні та практика ЄСПЛ.	2	2	8
6	Тема 6. Проблеми забезпечення культурних та екологічних прав особи в Україні та практика ЄСПЛ.	2	2	8
7	Тема 7. Проблеми забезпечення прав «четвертого покоління» та практика ЄСПЛ.	2	2	8
8	Тема 8. Права жінок та дітей: законодавче забезпечення та механізми захисту, практика ЄСПЛ	2	2	8
9	Тема 9. Гарантії забезпечення прав та свобод людини та практика ЄСПЛ	2	2	8
10	Тема 10. Міжнародні механізми забезпечення прав людини	2	2	8
	Всього за курсом	20	20	80

Заочна форма:

	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1	Тема 1. Поняття і генезис прав людини.			10
2	Тема 2. Проблеми забезпечення особистих (громадянських) прав і свобод людини та практика ЄСПЛ.	2	2	10
3	Тема 3. Проблеми забезпечення політичних прав та свобод в Україні та практика ЄСПЛ.			10
4	Тема 4. Проблеми забезпечення економічних прав особи в Україні та практика ЄСПЛ.		2	10
5	Тема 5. Проблеми забезпечення соціальних прав особи в Україні та практика ЄСПЛ.			10
6	Тема 6. Проблеми забезпечення культурних та екологічних прав особи в Україні та практика ЄСПЛ.			10
7	Тема 7. Проблеми забезпечення прав «четвертого покоління» та практика ЄСПЛ.	2		10
8	Тема 8. Права жінок та дітей: законодавче забезпечення та механізми захисту, та практика ЄСПЛ.			12
9	Тема 9. Гарантії забезпечення прав та свобод людини та практика ЄСПЛ.	2		12
10	Тема 10. Міжнародні механізми забезпечення прав людини	2	2	12
	Всього	8	6	106

4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. План лекцій

Денна форма

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Поняття і генезис прав людини. 1. Зародження та розвиток ідей про права людини. 2. Розвиток прав людини в Україні. 3. Природні права людини. 4. Покоління прав людини. 5. Сучасні концепції прав людини.
2	Тема 2. Проблеми забезпечення особистих (громадянських) прав і свобод людини та практика ЄСПЛ. 1. Поняття та зміст особистих (громадянських) прав і свобод, особливості їх забезпечення в умовах воєнного стану. 2. Позитивні обов'язки держави щодо забезпечення права на життя, практика ЄСПЛ. 3. Проблеми забезпечення права кожної людини на повагу до її гідності, практика ЄСПЛ. 4. Проблеми забезпечення права на свободу та особисту недоторканість та практика ЄСПЛ.
3	Тема 3. Проблеми забезпечення політичних прав та свобод в Україні та практика ЄСПЛ. 1. Поняття та зміст політичних прав людини і громадянина у сучасному світі, особливості їх забезпечення в умовах воєнного стану. 2. Проблеми забезпечення права на участь в управлінні державними справами. 3. Проблеми забезпечення виборчого права в Україні. 4. Право на участь у референдумі в Україні і державах світу.
4	Тема 4. Проблеми забезпечення економічних прав особи в Україні та практика ЄСПЛ. 1. Поняття та зміст економічних прав людини і громадянина у сучасному світі, особливості їх забезпечення в умовах воєнного стану. 2. Проблеми забезпечення права на приватну власність та практика ЄСПЛ 3. Проблеми забезпечення права на свободу підприємницької діяльності, практики ЄСПЛ. 4. Проблеми забезпечення права людини на працю.
5	Тема 5. Проблеми забезпечення соціальних прав особи в Україні та практика ЄСПЛ. 1. Поняття та зміст соціальних прав людини у сучасному світі, особливості їх забезпечення в умовах воєнного стану. 2. Проблеми забезпечення права на соціальний захист. 3. Проблеми забезпечення права на достатній життєвий рівень. 4. Проблеми забезпечення права на охорону здоров'я.
6	Тема 6. Проблеми забезпечення культурних та екологічних прав особи в Україні та практика ЄСПЛ. 1. Поняття та зміст культурних і екологічних прав людини, особливості їх забезпечення в умовах воєнного стану. Проблеми забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля. 2. Проблеми забезпечення права на освіту. 3. Проблеми забезпечення свободи літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захисту інтелектуальної власності.
7	Тема 7. Проблеми забезпечення прав «четвертого покоління» та практика ЄСПЛ.

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та зміст прав «четвертого покоління». 2. Право на доступ до інтернету. 3. Право на імплантацію, на розпорядження своїм тілом 4. Характеристика інших прав.
8	<p>Тема 8. Права жінок і дітей: законодавче забезпечення та механізми захисту, практика ЄСПЛ.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міжнародно-правові стандарти щодо захисту прав жінок. 2. Рівні можливості чоловіків та жінок у реалізації права на працю. 3. Рівні права та обов'язки у шлюбі та сім'ї. 4. Заходи щодо ліквідації дискримінації жінок у політичному і суспільному житті країни. 5. Міжнародно-правові акти та законодавство України щодо прав дитини.
9	<p>Тема 9. Гарантії забезпечення прав та свобод людини та практика ЄСПЛ.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття гарантій реалізації прав та свобод. 2. Економічні, політичні та юридичні гарантії. 3. Нормативно-правові гарантії реалізації прав і свобод. 4. Інституціональні гарантії реалізації прав та свобод.
10	<p>Тема 10. Міжнародні механізми забезпечення прав людини.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міжнародні стандарти в галузі прав людини 1. Захист прав людини міжнародними урядовими організаціями. 2. Механізм розгляду індивідуальних скарг. 3. Неурядовий механізм захисту загальноновизнаних прав людини.

Заочна форма

№	Тема заняття / план
1	<p>Тема 2. Проблеми забезпечення особистих (громадянських) прав і свобод людини.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та зміст особистих (громадянських) прав і свобод, особливості їх забезпечення в умовах воєнного стану. 2. Позитивні обов'язки держави щодо забезпечення права на життя, практика ЄСПЛ. 3. Проблеми забезпечення права кожної людини на повагу до її гідності, практика ЄСПЛ. 4. Проблеми забезпечення права на свободу та особисту недоторканість та практика ЄСПЛ.
2	<p>Тема 7. Проблеми забезпечення прав «четвертого покоління» та практика ЄСПЛ.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та зміст прав «четвертого покоління». 2. Право на доступ до інтернету. 3. Право на імплантацію, на розпорядження своїм тілом 4. Характеристика інших прав.
3.	<p>Тема 9. Гарантії забезпечення прав та свобод людини та практика ЄСПЛ.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття гарантій реалізації прав та свобод. 2. Економічні, політичні та юридичні гарантії. 3. Нормативно-правові гарантії реалізації прав і свобод. 4. Інституціональні гарантії реалізації прав та свобод.
4	<p>Тема 10. Міжнародні механізми забезпечення прав людини.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міжнародні стандарти в галузі прав людини 1. Захист прав людини міжнародними урядовими організаціями. 2. Механізм розгляду індивідуальних скарг. 3. Неурядовий механізм захисту загальноновизнаних прав людини.

4.2. План семінарських занять

Денна форма

№	Тема заняття / план
1	<p>Тема 1. Поняття і генезис прав людини.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історія виникнення і становлення прав людини у світі і в Україні. 2. Сучасні концепції прав людини. 3. Класифікація та види прав і свобод людини і громадянина. 4. Характеристика поколінь прав людини: сучасний стан.
2	<p>Тема 2. Проблеми забезпечення особистих (громадянських) прав і свобод людини та практика ЄСПЛ.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Позитивні обов'язки держави щодо забезпечення права на життя, практика ЄСПЛ, особливості їх забезпечення в умовах воєнного стану. 2. Проблеми забезпечення права на недоторканість житла, практика ЄСПЛ. 3. Проблеми забезпечення права на таємницю листування, телефонних переговорів, практика ЄСПЛ. 4. Проблеми забезпечення права на невтручання у особисте та сімейне життя, захист персональних даних, практика ЄСПЛ. 5. Проблеми забезпечення свободи віросповідання. 6. Свобода думки і слова: проблеми забезпечення в Україні та практика ЄСПЛ.
3	<p>Тема 3. Проблеми забезпечення політичних прав та свобод в Україні та практика ЄСПЛ.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проблеми забезпечення права на управління державними справами (вибори, референдум). 2. Проблеми забезпечення права на об'єднання у політичні партії та громадські організації. 3. Проблеми забезпечення права на мирні зібрання. 4. Проблеми забезпечення права на звернення і електронні петиції.
4	<p>Тема 4. Проблеми забезпечення економічних прав особи в Україні та практика ЄСПЛ.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та зміст економічних прав людини і громадянина у сучасному світі. 2. Проблеми забезпечення права на власність, інтелектуальну власність та практика ЄСПЛ 3. Проблеми забезпечення права на свободу підприємницької діяльності, практики ЄСПЛ. 4. Проблеми забезпечення права людини на працю, безпечні умови праці, страйки та відпочинок.
5	<p>Тема 5. Проблеми забезпечення соціальних прав особи в Україні та практика ЄСПЛ.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проблеми забезпечення прав на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло. 2. Проблеми забезпечення права на соціальний захист. 3. Проблеми забезпечення права на охорону здоров'я, медичне обслуговування медичне страхування. 4. Проблеми реалізації права громадян на житло.
6	<p>Тема 6. Проблеми забезпечення культурних та екологічних прав особи в Україні та практика ЄСПЛ.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проблеми забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля. 2. Проблеми забезпечення права на освіту, сучасний стан реформування системи освіти. 3. Проблеми забезпечення свободи літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захисту інтелектуальної власності. 4. Право на інформацію, проблеми здійснення інформаційних прав.

7	<p>Тема 7. Проблеми забезпечення прав «четвертого покоління» та практика ЄСПЛ.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проблеми визначення прав «четвертого покоління». 2. Проблеми забезпечення права на доступ до інтернету. 3. Право на свободу від дітей. 4. Право віртуальної реальності. 5. Право на трансплантацію органів, клонування. 6. Право на одностатеві шлюби.
8	<p>Тема 8. Права жінок та дітей: законодавче забезпечення та механізми захисту, практика ЄСПЛ.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міжнародно-правові стандарти щодо захисту прав жінок. 2. Заходи щодо ліквідації дискримінації жінок у політичному і суспільному житті країни. 3. Міжнародно-правові акти та законодавство України щодо прав дитини. 4. Проблеми запровадження ювенальної юстиції. 5. Захист дитини та її прав.
9	<p>Тема 9. Гарантії забезпечення прав та свобод людини та практика ЄСПЛ.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Забезпечення прав людини вищими органами державної влади України. 2. Діяльність Уповноваженого Верховної Ради з прав людини по захисту прав і свобод людини і громадянина. 3. Судовий захист прав людини. 4. Забезпечення та захист прав людини органами конституційної юрисдикції.
10	<p>Тема 10. Міжнародні механізми забезпечення прав людини.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міжнародні стандарти в галузі прав людини. 2. Європейські стандарти в галузі прав людини. 3. Рада Європи: призначення, організаційна структура та основні принципи діяльності. 4. Європейський Суд з прав людини: історія створення та загальні засади діяльності. 5. Неурядовий захист прав людини.

Заочна форма

№	Тема заняття / план
1	<p>Тема 2. Проблеми забезпечення особистих (громадянських) прав і свобод людини та практика ЄСПЛ.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Позитивні обов'язки держави щодо забезпечення права на життя, практика ЄСПЛ. 2. Проблеми забезпечення права на недоторканість житла, практика ЄСПЛ. 3. Проблеми забезпечення права на таємницю листування, телефонних переговорів, практика ЄСПЛ. 4. Проблеми забезпечення права на невтручання у особисте та сімейне життя, захист персональних даних, практика ЄСПЛ. 5. Проблеми забезпечення свободи віросповідання. 6. Свобода думки і слова: проблеми забезпечення в Україні та практика ЄСПЛ.
2	<p>Тема 4. Проблеми забезпечення економічних прав особи в Україні та практика ЄСПЛ.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та зміст економічних прав людини і громадянина у сучасному світі. 2. Проблеми забезпечення права на власність, інтелектуальну власність та практика ЄСПЛ 3. Проблеми забезпечення права на свободу підприємницької діяльності, практики ЄСПЛ. 4. Проблеми забезпечення права людини на працю, безпечні умови праці, страйки та відпочинок.
3	<p>Тема 10. Міжнародні механізми забезпечення прав людини.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міжнародні стандарти в галузі прав людини. 2. Європейські стандарти в галузі прав людини.

3. Рада Європи: призначення, організаційна структура та основні принципи діяльності.4. Європейський Суд з прав людини: історія створення та загальні засади діяльності.5. Неурядовий захист прав людини.

4.3. Завдання для самостійної роботи

Денна форма

1. Самостійна робота передбачає виконання під час самостійної підготовки до занять таких видів робіт: 1. Написання наукової доповіді з актуальних проблем забезпечення прав людини, з подальшим її захистом. 2. Вирішення практичних кейсів.

1.1 Теми наукових доповідей з актуальних проблем забезпечення конституційних прав людини:

1. До теми «Проблеми забезпечення особистих прав людини» (заняття проводиться у формі «конференції»:

1. Проблеми забезпечення прав пацієнтів в Україні, порівняльний аналіз із зарубіжними державами.

2. Проблеми забезпечення права людини на свободу та особисту недоторканість.

3. Проблеми забезпечення права на повагу до приватного і сімейного життя.

4. Проблеми забезпечення права на захист персональних даних.

5. Проблеми забезпечення права на недоторканість житла.

6. Проблеми забезпечення права на таємницю листування та поштових відправлень

7. Проблеми забезпечення права на таємницю телефонних переговорів.

8. Проблеми забезпечення права на свободу пересування і вільний вибір місця проживання.

9. Проблеми забезпечення права на набуття громадянства України.

10. Проблеми забезпечення права на свободу слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань.

11. Проблеми забезпечення права на збирання, зберігання, використання і поширення інформації.

12. Проблеми забезпечення права на свободу світогляду і віросповідання.

13. Проблеми забезпечення права на життя.

14. Проблеми забезпечення права повагу до його гідності.

15. Проблеми забезпечення права на користування рідною мовою.

16. Проблеми забезпечення особистих прав людини в умовах воєнного стану.

2. До теми «Проблеми забезпечення політичних прав та свобод в Україні та практика ЄСПЛ» (заняття проводиться у формі «круглого столу»).

1. Проблеми забезпечення права на участь в управлінні державними справами.

2. Проблеми забезпечення права на участь у виборах.

3. Проблеми забезпечення права на участь у референдумах.

4. Проблеми забезпечення права на свободу вираження поглядів.

5. Проблеми забезпечення права на участь у політичних партіях.

6. Проблеми забезпечення права на участь в громадських об'єднаннях.
7. Перспективи електронного голосування на виборах.
8. Конституційні основи формування і розвитку громадянського суспільства в Україні.
9. Основні інститути громадянського суспільства і конституційні засоби забезпечення їх функціонування в Україні.
10. Соціально-правові передумови становлення в Україні громадянського суспільства.
11. Проблеми реалізації права на мирні зібрання в Україні.
12. Громадський контроль та форми його реалізації в Україні.
13. Роль політичних партій у функціонуванні громадянського суспільства.

3. До теми «Проблеми забезпечення соціальних прав особи в Україні та практика ЄСПЛ» (заняття проводиться у формі виступу на «Конгресі Ради Європи»).

1. Проблема трудового рабства та примусової праці.
2. Проблема трудової міграції.
3. Проблема забезпечення достатнього життєвого рівня.
4. Проблема забезпечення права на соціальне та доступне житло.
5. Проблема соціального захисту населення та соціальних виплат.
6. Проблема забезпечення права на гідну оплату праці.
7. Проблема забезпечення соціально-економічних прав людей з інвалідністю.
8. Проблема забезпечення соціально-економічних прав людей похилого віку.
9. Проблема забезпечення права на працю (проблема і причини безробіття).
10. Проблема забезпечення безпечних умов праці, причини трудового каліцтва.
11. Проблема дискримінації при реалізації людини права на працю та оплату праці.
12. Проблема реалізації права на підприємницьку діяльність.
13. Проблема реалізації права на пенсійне забезпечення. Пенсійна реформа.
14. Проблема реалізації права на медичну охорону та медичного страхування.
15. Проблема забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя держави.

4. До теми: «Проблеми забезпечення культурних та екологічних прав особи в Україні та практика ЄСПЛ» (заняття проводиться у вигляді «круглого столу»).

Культурні права: проблеми в Україні і світі, практика ЄСПЛ

1. Право на свободу художнього виразу.
2. Право на свободу літературної, художньої, наукової, технічної діяльності.
3. Право на освіту.
4. Право на навчання рідною мовою.
5. Право на результати своєї інтелектуальної діяльності (інтелектуальне право, авторські права).
6. Проблеми розвитку науки в Україні.

7. Право на доступ до культурної та історичної спадщини.
8. Право на культурну та етнічну самобутність.
9. Культурні права національних меншин.
10. Право на пошук історичної правди.
11. Право на академічну свободу.
12. Проблеми забезпечення культурних прав, осіб позбавлених волі.
13. Право на доступність вищої освіти.
14. Культурні права : загальна характеристика в Україні та світі.
15. Практика ЄСПЛ щодо захисту культурних прав людини: загальний огляд.
16. Проблеми реформування освіти в Україні.

Екологічні права: проблеми в Україні і світі, практика ЄСПЛ

1. Поняття та загальна характеристика екологічних прав людини.
2. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля.
3. Право на відшкодування шкоди завданої життю і здоров'ю довкіллям.
4. Право на доступ до інформації про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту.
5. Зв'язок права на безпечне довкілля і права на життя.
6. Обов'язок держави забезпечити санітарно-епідеміологічне благополуччя.
7. Сучасні проблеми забезпечення екологічних прав.
8. Екологічні права і право на невтручання у приватне та сімейне життя.
9. Юридична відповідальність за порушення екологічної безпеки.
10. Правові форми та способи гарантування якості довкілля.
11. Проблеми реалізації права власності на природні ресурси.
12. Екологічні права та проблеми сміття.
13. Екологічні права і проблема подолання наслідків Чорнобильської катастрофи.
14. Проблеми збереження генофонду Українського народу.
15. Проблеми забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України.
16. Проблеми захисту лісів, рослинного і тваринного світу в контексті екологічних прав людини.

2. Виконання практичних кейсів протягом семестру за темами дисципліни.

1. Тема «Проблеми забезпечення політичних прав та свобод в Україні та практика ЄСПЛ».

Приклад кейсу:

Ознайомтеся зі справою «MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG v. HUNGARY». Визначте обставини справи, про порушення яких прав йде мова. Проаналізуйте правову позицію ЄСПЛ та рішення Суду. Чи зустрічали Ви подібні випадки в Україні? Сформулюйте власну позицію в аналогічних випадках.

2. Тема «Проблеми забезпечення прав «четвертого покоління» та практика ЄСПЛ».

Приклад кейсу:

Проаналізуйте дані рішення ЄСПЛ, які права були порушено державами, висловіть своє ставлення до позиції ЄСПЛ. Яка перспектива закріплення цих прав у законодавство України.

1. Рішення Європейського суду з прав людини від 14.12.2017 року по справі № 26431/12, 26742/12, 44057/12, 60088/12 «Orlandi and Others v. Italy». Рішення Європейського суду з прав людини від 22 жовтня 1981 року по справі № 7525/76 «Dungeon v The United Kingdom».

2. Рішення Європейського суду з прав людини від 09.01.2003 року по справі № 39392/98, 39829/98 «L. And V. v Austria».

3. Рішення Європейського суду з прав людини від 24 червня 2010 року по справі № 30141/04 «Schalk and Kopf v. Austria».

4. Рішення Європейського суду з прав людини Delfi AS v. Estonia, no. 64569/09, 10 October 2013.

5. Рішення Європейського суду з прав людини Cengiz and Others v. Turkey, 1 December 2015 року, §§ 49, 52.

6. Рішення Європейського суду з прав людини Vladimir Kharitonov v. Russia, no. 10795/14, 23 June 2020.

7. Рішення Європейського суду з прав людини Benedik v. Slovenia, no. 62357/14, 24 April 2018.

8. Рішення Європейського суду з прав людини Pretty v. The United Kingdom, No 2346/02, 29.04.2002.

9. Рішення Європейського суду з прав людини Haas v. Switzerland, No 31322/07, 20.01.2011.

10. Рішення Європейського суду з прав людини Lambert and Others v. France, No 46043/14, 05.06.2014.

3. Тема «Гарантії забезпечення прав і свобод людини та практика ЄСПЛ».

Приклад кейсу:

1. Знайти в офіційних джерелах 7 рішень ЄСПЛ щодо різних проявів порушення ст. 6 Конвенції, проаналізувати їх, скласти таблицю та такою схемою:

1. Назва рішення. 2. У чому сутність звернення, яке право порушено. 3. Коротко суть справи. Наприклад: «1. Справа «Странніков проти України. 2. Порушено «розумні строки». 3 Надмірна тривалість оскарження рішення суду тощо». Види порушень не повинні повторюватися.

2. По ст.ст. 55-64 Конституції України сформулювати сім гарантій забезпечення прав людини та скласти таблицю: 1. Гарантія (наприклад, право на подання конституційної скарги. 2 Нормативно-правові акти, що передбачають забезпечення даного права (Закон «Про Конституційний Суд України»).

3. Ознайомитися з рішенням ЄСПЛ від 28.05.1997 у справі «Rauger v. Austria» (№ 16717/90) викласти його коротку суть і скласти звернення до ЄСПЛ.

4. Тема «Права жінок та дітей: законодавче забезпечення та механізми захисту, практика ЄСПЛ» .

Приклад кейсу

1. Ознайомтеся з нормативно-правовими актами, визначеними в джерелах, складіть список позитивних зобов'язань держави щодо забезпечення гендерної рівності.

2. Наведіть 3 рішення ЄСПЛ з коротким описанням щодо порушення гендерної рівності (гендерної дискримінації).

3. Знайдіть у джерелах масової інформації вислови політиків, громадських діячів, артистів, можливо журналістів з проявами сексизму (хоча б 1). Проаналізуйте, у чому він проявляється.

2. Вибіркові види самостійної роботи (необов'язкові). Необов'язковими видами самостійної роботи є написання тез на студентську наукову конференцію та участь у заходах неформального навчання:

1. Тези доповіді на студентську наукову конференцію.

Студенти за бажанням обирають науково-практичну або наукову конференцію, самостійно, або, консультуючись з викладачем, формулюють тему доповіді з актуальних питань забезпечення прав людини.

Тези доповіді повинні бути оригінальним авторським рукописом, мати наукову новизну, відповідати на пряму роботи конференції і оформлені відповідно до вимог, які висуваються організатором у інформаційному повідомленні.

2. Участь у заходах неформального навчання.

Студенти обирають самостійно, або за рекомендацією викладача, навчальний курс на доступних платформах (EdEra, Prometheus тощо) відповідно тематиці навчальної дисципліни, узгоджують захід і тему з викладачем, а після закінчення курсу надають сертифікату про участь у відповідних заходах.

Заочна форма

Самостійна робота на заочній формі передбачає виконання контрольної роботи, виконання якої є **обов'язковим** (включає теоретичні питання та практичне завдання) та написання тез доповіді для участі у науковій конференції та участь у заходах неформального навчання (**за бажанням**).

«0» варіант контрольної роботи

Варіант 0

1. Теоретичні завдання:

1. Проблеми реалізації права на мирні зібрання в Україні і світі в сучасних умовах.

2. Поняття, ознаки, види дискримінації на прикладі м. Миколаїв.

2. Практичне завдання:

Знайдіть у практиці ЄСПЛ рішення щодо провокації вчинення злочину, а також по концепції плодів отруєного дерева в контексті даної теми, проаналізуйте їх.

2. Вибіркові види самостійної роботи (необов'язкові).

1. Тези доповіді на студентську наукову конференцію.

Студенти за бажанням обирають науково-практичну або наукову конференцію, самостійно, або, консультуючись з викладачем, формулюють тему доповіді з актуальних питань забезпечення прав людини.

Тези доповіді повинні бути оригінальним авторським рукописом, мати наукову новизну, відповідати напрямку роботи конференції і оформлені відповідно до вимог, які висуваються організатором у інформаційному повідомленні.

2. Участь у заходах неформального навчання.

Студенти обирають самостійно, або за рекомендацією викладача, навчальний курс на доступних платформах (EdEra, Prometheus тощо) відповідно тематиці навчальної дисципліни, узгоджують захід і тему з викладачем, а після закінчення курсу надають сертифікату про участь у відповідних заходах.

4.4. Забезпечення освітнього процесу

Проекційне мультимедійне обладнання (проектор, екран, ноутбук/комп'ютер); Доступ до мережі Internet, точка доступу Wi-Fi; OS: Windows, Android, iOS; Browsers: Chrome / Opera / MozillaFirefox / MS Edge; Програмне забезпечення: Word, Excel, PowerPoint; Skype, Zoom, GoogleMeet; Система електронного навчання Moodle 3.9; Тренінгова аудиторія (дошка, фліпчарт, маркери).

5. Підсумковий контроль

Підсумковий контроль здійснюється у формі екзамену. Критерії оцінювання: аргументована, логічна, повна відповідь; вільне володіння матеріалом всього навчального курсу; оперування відповідними понятійними інструментами, використання юридичних термінів; вміння встановити зв'язок між теоретичною «базою» та практикою забезпечення конституційних прав людини; вміння аналізувати конкретні проблеми забезпечення конституційних прав людини; залучення до відповіді самостійно опрацьованої літератури; вміння аналізувати нормативні документи та користуватися знаннями нормативних актів для рішення конкретних правових норм забезпечення конституційних прав людини.

Перелік питань до екзамену:

1. Зародження та розвиток ідей про права людини.
2. Поняття правового статусу особи та його співвідношення з поняттям «правове положення особи».
3. Види правових статусів особи.
4. Структура правового статусу особи.
5. Політико-правові принципи правового статусу особи.
6. Основні (конституційні права і свободи) людини і громадянина
7. Ознаки основних прав людини
8. Співвідношення понять «права» та «свободи».
9. Класифікація конституційних прав і свобод.
10. Проблеми забезпечення особистих (громадянських) прав і свобод та практика ЄСПЛ.

11. Проблеми забезпечення політичних прав та свобод та практика ЄСПЛ.
12. Проблеми забезпечення економічних прав і свобод людини та практика ЄСПЛ.
13. Проблеми забезпечення права на власність та підприємницьку діяльність та практика ЄСПЛ.
14. Проблеми забезпечення соціальних прав, їх співвідношення з економічними правами і свободами.
15. Проблеми забезпечення культурних прав і свобод людини та практика ЄСПЛ.
16. Проблеми забезпечення екологічних прав і свобод людини та практика ЄСПЛ.
17. Культурні та духовні права особи: співвідношення понять.
18. Теорія поколінь прав людини.
19. Позитивні обов'язки держави щодо забезпечення права на життя людини та його законодавчі гарантії, практика ЄСПЛ.
20. Позитивні обов'язки держави щодо забезпечення свободи і особистої недоторканності та практики ЄСПЛ.
21. Проблеми забезпечення права на недоторканність житла, таємниці листування, телефонних розмов, кореспонденції, практика ЄСПЛ.
22. Право на невтручання в особисте і сімейне життя та практика ЄСПЛ.
23. Право людини на судовий захист.
24. Несудові засоби захисту прав людини.
25. Право на міжнародний захист прав людини.
26. Право на відшкодування матеріальної та моральної шкоди та практика ЄСПЛ.
27. Право на правову допомогу та практика ЄСПЛ.
28. Проблеми забезпечення свободи пересування та вільного вибору місця проживання.
29. Проблеми забезпечення свободи думки і слова, практика ЄСПЛ.
30. Проблеми забезпечення свободи світогляду і віросповідання, практика ЄСПЛ.
31. Проблеми забезпечення права на об'єднання у політичні партії та громадські організації та практика ЄСПЛ.
32. Проблеми забезпечення права брати участь в управлінні державними справами та практика ЄСПЛ.
33. Проблеми забезпечення права на мирні збори та практика ЄСПЛ.
34. Проблеми забезпечення права громадян на звернення та практика ЄСПЛ.
35. Види звернень громадян та порядок їх розгляду та практика ЄСПЛ.
36. Право на доступ до публічної інформації та практика ЄСПЛ.
37. Проблеми забезпечення права на достатній життєвий рівень
38. Проблеми забезпечення права на працю та форми його реалізації, практика ЄСПЛ.
39. Проблема рабства та примусової праці в Україні та світі.

40. Проблеми забезпечення права на освіту, форми його реалізації та практика ЄСПЛ.
 41. Права національних меншин за законодавством України, практика ЄСПЛ.
 42. Проблеми забезпечення прав жінок в Україні, практика ЄСПЛ.
 43. Проблеми забезпечення прав дітей.
 44. Забезпечення та захист прав людини органами конституційної юрисдикції.
 45. Судовий захист прав людини, його види.
 46. Міжнародні контрольні та правозахисні органи, їх види, компетенція.
 47. Співвідношення міжнародно-правового і національного регулювання прав і свобод людини
 48. Парламентський контроль за додержанням прав і свобод людини і громадянина
 49. Діяльність Уповноваженого Верховної Ради з прав людини по захисту прав людини та громадянина
 50. Компетенція та основні сфери діяльності Уповноваженого Верховної Ради з прав людини.
 51. Загальна характеристика гарантій реалізації прав і свобод людини і громадянина
 52. Нормативно-правові гарантії реалізації прав і свобод
 53. Організаційно-правові гарантії реалізації прав та свобод особи в Україні
 54. Внутрішньодержавні інституціональні гарантії реалізації прав і свобод
 55. Загальна характеристика регіональної (європейської) системи захисту прав і свобод особи
 56. Діяльність Європейського Суду з прав людини та значення його рішень для України
 57. Загальна характеристика міжнародних стандартів в галузі прав людини
 58. Особливості правового становища іноземців та осіб без громадянства в Україні
 59. Правовий статус біженців за законодавством України.
 60. Поняття та види дискримінації, їх характеристика.
- «0» варіант іспитового білету з зазначенням максимальної кількості балів за кожне виконане завдання.*

**Кафедра конституційного та адміністративного права і процесу
Дисципліна «Проблеми забезпечення прав людини та практики ЄСПЛ»
Другий (магістерський) рівень вищої освіти
Спеціальність 081 «Право»**

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №1

1. Зародження та розвиток ідей про права людини (*Максимальна кількість балів – 13*).
2. Проблеми забезпечення прав жінок в Україні, практика ЄСПЛ. (*Максимальна кількість балів – 13*)

3. Співвідношення міжнародно-правового і національного регулювання прав і свобод людини (Максимальна кількість балів – 14)

д.ю.н., професор, професор кафедри конституційного та адміністративного права і процесу

Коваль А.А.

Завідувач кафедри конституційного та адміністративного права і процесу,
к.ю.н., доцент

Ткаля О.В.

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Денна форма

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
10 семестр		
1	Опитування на семінарських заняттях (передбачено 6 відповідей)	6 x 5 = 30
2	Вирішення практичних кейсів з обговоренням на семінарських заняттях (передбачено 3 відповіді)	3 x 5 = 15
3	Наукова доповідь з презентацією з актуальних проблем забезпечення прав людини (3 доповіді)	3 x 5 = 15
4.	Екзамен	40
	Всього	100
Самостійна робота (необов'язкова)		
1.	Тези доповіді на студентську наукову конференцію	10
2.	Участь у заходах неформального навчання	10

Заочна форма

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
Екзаменаційний триместр		
1	Опитування на семінарських заняттях (передбачено 3 відповіді)	3 x 5 = 15
2	Вирішення практичних кейсів з обговоренням на семінарських заняттях (передбачено 2 відповіді)	2 x 5 = 10
3	Контрольна робота: – теоретичні питання; – практичне завдання.	35 25 10
4	Екзамен	40
	Всього	100
Самостійна робота (необов'язкова)		
1.	Тези доповіді на студентську наукову	10

	конференцію	
2.	Участь у заходах неформального навчання	10

Критерії оцінювання

Критерії оцінювання опитування. Максимальна кількість балів за 1 заняття – 5.

5 балів ставиться, коли відповідь студента є повною, завершеною, логічно обґрунтованою. Зокрема, студент: виявляє повні, глибокі теоретичні знання, всебічно і ґрунтовно аналізує нормативно-правову базу; досконало розуміє сутність сучасних політико-правових процесів; самостійно і критично оцінює факти, явища, вільно висловлює власні думки; точно і повно посилається на чинне законодавство; виявляє творчі здібності, вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію; правильно використовує юридичну термінологію; наводить достатню кількість прикладів з юридичної практики; робить правильні висновки, добирає переконливі аргументи; чітко, ясно і послідовно відповідає на поставлені питання.

4 бали ставиться, коли відповідь студента переважно є повною, завершеною, логічно обґрунтованою. Зокрема, студент: володіє теоретичними знаннями вище середнього рівня, але допускає незначні помилки; аналізує нормативно-правову базу; розуміє сутність сучасних політико-правових процесів; самостійно оцінює факти, явища, вільно висловлює власні думки; точно посилається на чинне законодавство; виявляє творчі здібності, вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію (при цьому відповідь може бути не зовсім цілісною і послідовною, містить незначні помилки); у цілому правильно використовує юридичну термінологію; наводить в цілому достатню кількість прикладів з юридичної практики; робить у цілому правильні висновки, наводить достатні аргументи; досить чітко відповідає на поставлені питання.

3 бали ставиться, коли відповідь студента в цілому є змістовною і правильною, з певною кількістю значних помилок. Зокрема, студент: репродуктивно відтворює значну частину навчального матеріалу; аналізує нормативно-правову базу на середньому рівні, проте допускає правові помилки при її тлумаченні; розуміє сутність сучасних політико-правових процесів; самостійно оцінює факти, явища, вільно висловлює власні думки; посилається на чинне законодавство; виявляє здібності до порівняння, узагальнення, систематизації основних теоретичних положень (при цьому відповідь є недостатньо цілісною і послідовною, містить помилки); використовує юридичну термінологію, допускаючи неточності у її формулюванні; не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи та приклади з юридичної практики; не досить чітко відповідає на поставлені питання.

2 бали ставиться, коли відповідь студента в цілому є задовільною, зі значною кількістю недоліків. Зокрема, студент: володіє навчальним матеріалом на базовому рівні; репродуктивно відтворює незначну частину теоретичного матеріалу; на рівні середніх стандартів аналізує нормативно-правову базу, проте допускає суттєві правові помилки при її трактуванні; слабо розуміє сутність сучасних політико-правових процесів; вміє на елементарному рівні аналізувати,

робити узагальнення, порівняння, висновки; на посередньому рівні посиляється на чинне законодавство; виявляє слабкі знання юридичної термінології, допускає суттєві неточності у формулюваннях; не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи та приклади з юридичної практики; слабо відповідає на поставлені питання.

1 бал ставиться, коли відповідь студента в цілому відповідає мінімальним критеріям. Зокрема, студент: володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; репродуктивно відтворює незначну частину теоретичного матеріалу; на елементарному рівні, із суттєвими помилками аналізує нормативно-правову базу, має недостатні уявлення про сутність сучасних політико-правових процесів; вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки; на поверховому рівні посиляється на чинне законодавство; виявляє слабкі знання юридичної термінології, допускає суттєві неточності у формулюваннях; не здатен навести приклади з юридичної практики; слабо відповідає на поставлені питання.

Критерії оцінювання виконання практичних завдань (кейсів): встановлення правового змісту наведених в умовах задачі фактичних обставин; формулювання власної правової оцінки у відповідній формі; обґрунтування здійсненої правової оцінки; активність та результативність роботи; логічність, послідовність та правильність розв'язування практичних завдань. Максимальна оцінка – 5 балів.

Критерії оцінювання наукової доповіді з презентацією: вступ, у якому визначено актуальність запропонованої проблеми; основна частина, в якій стисло розкривається наукова ідея автора, її теоретичне та практичне обґрунтування та авторське бачення проблеми; використання практики ЄСПЛ; наведення статистичних даних; власні висновки та рекомендації щодо подальшого вирішення проблеми; системність і лаконічність викладення матеріалу, наявність візуального супроводу слайдами (відео- та аудіо файлами за бажанням студентів); дотримання обмежень часу; якість усної доповіді; ступінь висвітлення всіх поставлених завдань та наявність власних висновків; оригінальність ідеї, уміння вести наукову дискусію; цілісність і логічність представленого матеріалу. Максимальна оцінка – 5 балів.

Критерії оцінювання тез доповіді: актуальність проблеми, ступінь розкриття предмету дослідження, наявність узагальнень альтернативних теоретичних підходів в межах досліджуваної проблеми, обсяг та якість опрацьованих інформаційних джерел, стильова єдність тексту, наявність наукової новизни, дотримання вимог академічної доброчесності, оформлення використаних джерел відповідно до ДСТУ 8302:2015. Максимальна оцінка – 10 балів.

Критерії оцінювання участі у заходах неформального навчання: відповідність теми заходу тематиці навчальної дисципліни, за узгодженням з викладачем, наявність сертифікату про участь у відповідних заходах. Максимальна оцінка – 10 балів.

Критерії оцінювання контрольної роботи: теоретичне питання – обґрунтованість, ступінь розкриття сутності питань; уміння працювати з дослідженнями, юридичною літературою, систематизувати й структурувати

матеріал; логічна завершеність викладу матеріалу; юридична грамотність, посилання на нормативно-правові акти та наукові статті; **практичне завдання** – встановлення правового змісту наведених в умовах завдання фактичних обставин; формулювання власної правової оцінки у відповідній формі; обґрунтування здійсненої правової оцінки, посилання на нормативно-правові акти; логічність та послідовність вирішення практичного завдання. Максимальна оцінка – 40 балів.

7. Рекомендовані джерела інформації

7.1. Основні:

Нормативно-правові акти

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 04.11.1950 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

3. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1697-vii>.

4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

5. Загальна декларація прав людини: Міжнародний документ від 10.12.1948 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

6. Європейська конвенція про видачу правопорушників: Міжнародний документ від 13.12.1957 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_033.

7. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах: Міжнародний документ від 20.04.1959 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_036.

8. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Міжнародний документ від 16.12.1966 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

9. Європейська Конвенція про передачу провадження у кримінальних справах: Міжнародний документ від 15.05.1972 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_008.

10. Конвенція про передачу засуджених до позбавлення волі для подальшого відбування покарання: Міжнародний документ від 06.03.1998 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_195.

11. Кримінальний кодекс України: Закон України від 21.04.2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show>.

12. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

13. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

14. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.

15. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

16. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII.

URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

Рішення ЄСПЛ

1. Case of Nachova and others v. Bulgaria : Applications on 6 July 2005 № 43577/98, 43579/98. *European Court of Human Rights* : [website]. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%7B%22itemid%22:%5B%22001-69630%22%5D%7D>.

2. Case of Šečić v. Croatia : Application on 31 May 2007 № 40116/02. *European Court of Human Rights* : [website]. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22fulltext%22:%5B%22v.%20CROATIA%22%5D,%22sort%22:%5B%22kupdate%20Descending%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-119892%22%5D%7D>.

3. Case of Angelova and Iliev v. Bulgaria : Application on 26 July 2007 № 55523/00). *European Court of Human Rights* : [website]. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%7B%22itemid%22:%5B%22003-2072690-2194631%22%5D%7D>.

4. Case of Saadi v. the United Kingdom : Application on 29 January 2008 № 13229/03. *European Court of Human Rights* : [website]. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=002-2289&filename=002-2289.pdf&TID=ihgdqbxnfi>.

5. Case of Singh and Others v. Belgium : Application on 2 October 2012 № 33210/11. *European Court of Human Rights* : [website]. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-113656%22%5D%7D>.

6. Case of Soering v. the United Kingdom : Application on 7 July 1989 № 14038/88. *European Court of Human Rights* : [website]. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57619%22%5D%7D>.

7. Case of Sufi and Elmi v. the United Kingdom : Application on 28 June 2011 № 8319/07, 11449/07. *European Court of Human Rights* : [website]. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-105434%22%5D%7D>.

8. Case of Suso Musa v. Malta : Application on 23 July 2013 № 42337/12. *European Court of Human Rights* : [website]. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-122893%22%5D%7D>.

9. Case of Beard v. the United Kingdom : Application on 18 January 2001 № 24882/94. *European Court of Human Rights* : [website]. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-59155%22%5D%7D>.

10. Case of Sidiropoulos and others v. Greece : Application on 10 July 1998 № 57/1997/841/1047. *European Court of Human Rights* : [website]. URL: http://hrccr.law.columbia.edu/safrica/freedom_assoc/sidiropoulos_greece.html.

11. Case of Inhabitants of Leeuw-st. Pierre v. Belgium : Application on 15 July 1965 № 2333/64. *European Court of Human Rights* : [website]. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf?library=ECHR&id=001-170082&filename=INHABITANTS%20OF%20LEEUEW-ST.%20PIERRE%20v.%20BELGIUM.pdf>.

12. Загальнополітична рекомендація ЄКПН № 7 : Національне законодавство щодо боротьби з расизмом і расовою дискримінацією. 2018. 23 с. URL: <http://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-7-revised-on-national-legislatio/16808b5ab8>.

13. Case of Nachova and others v. Bulgaria : Applications on 6 July 2005 № 43577/98 and 43579/98. *European Court of Human Rights* : [website]. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22dmdocnumber%22:\[%22778855%22\],%22itemid%22:\[%22001-69630%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22dmdocnumber%22:[%22778855%22],%22itemid%22:[%22001-69630%22]}).

14. Case of Fedorchenko and Lozenko v. Ukraine : Application on 20 September 2012 № 387/03). *European Court of Human Rights* : [website]. URL: https://www.hrdp.org/files/2013/09/09/CASE_OF_FEDORCHENKO_AND_LOZENKO_v._UKRAINE_.pdf.

15. About the European Commission against Racism and Intolerance (ECRI). URL: <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Ukraine/UKR-CbC-II-2002-023-UKR.pdf>.

16. Case of D.H. and Others v. Czech Republic : Application on 13 November 2007 № 57325/00. *European Court of Human Rights* : [website]. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-83256%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-83256%22]}).

17. Case of Paraskeva Todorova v. Bulgaria: Application on 25 March 2010 № 37193/07. *European Court of Human Rights* : [website]. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-98210%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-98210%22]}).

18. Case of Canea Catholic Church v. Greece : Application on 16 December 1997№ 143/1996/762/963. *European Court of Human Rights* : [website]. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58124%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58124%22]}).

19. Case of Timishev v. Russia : Application on 13 December 2005 № 55762/00 and № 55974/00. *European Court of Human Rights* : [website]. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-59155%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-59155%22]}).

20. Case of Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina : Applications on 22 December 2009 № 27996/06 and 34836/06. *European Court of Human Rights* : [website]. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-96491%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-96491%22]}).

7.2. Навчально-методичні матеріали:

1. Короткий путівник Європейською конвенцією з прав людини. Видання третє. Київ: «Фенікс». 2006. 192 с.

2. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: Науково-методичний посібник для суддів. 2-ге вид. випр., допов. Київ. 2015. 208 с.

3. Посібник з прав людини для Інтернет-користувачів та пояснювальний меморандум (Рекомендація СМ/Rec(2014)6 Комітету міністрів країнам-членам щодо посібника з прав людини для Інтернет-користувачів – пояснювальний меморандум). Перекладено українською мовою за виданням Recommendation СМ/Rec(2014)6 of the Committee of Ministers to member States on a guide to human rights for Internet users – Explanatory Memorandum. Київ : Інжиніринг. 2015. 56 с.

4. Рабінович П.М., Хавронюк М.І. Права людини і громадянина: Навчальний посібник. Київ: Атіка, 2004. 464 с.

5. Мартинюк Р. С. Теорія прав людини. Навчальний посібник. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія». 2009. 218 с.

6. Коваль А.А. Забезпечення прав людини при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій : монографія. Миколаїв : Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2019. 264 с.

7. Що українці знають і думають про права людини: оцінка змін (2016-2018) / Резюме дослідження; [С. Колишко, М. Парашевін, В. Яворський]; під заг. ред. Т. Печончик. Київ, 2018. 96 с.

8. Мазур О. С., Баулін Ю. В. Забезпечення прав і законних інтересів особи, яка затримана за підозрою у вчиненні злочину: навч. посібник. Луганськ: СПД Резников В. С., 2011. 204 с.

9. Кучинська О.П., Сіроткіна М.В. Методичні рекомендації до навчального курсу для суддів «Затримання та взяття під варту: особливості застосування». Київ. 2012. 40 с.

7.2. Додаткові:

1. Рабінович С. Поняття прав людини у природно-правовій думці неотомізму. *Вісник Академії правових наук*. 2003. № 32. С.114-124.

2. Проблеми реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні: монографія / О. В. Зайчук, В. С. Журавський, Н. М. Оніщенко та ін.; за ред. Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчук. Київ: Юридична думка, 2007. 424 с.

3. Чернопинська В. Концепт прав людини: філософсько-правовий дискурс антитетичних позицій. URL <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/sep/18368/11.pdf>

4. Коваль А.А. Актуальні проблеми забезпечення конституційних прав людини при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій. *Форум права*. 2014. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_1_42.pdf.

5. Коваль А.А. Аналіз сучасного стану дотримання прав людини під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Прикарпатський юридичний вісник*. Вип.3 (24). 2018. С. 172-177.

6. Коваль А.А. Напрямки удосконалення механізму забезпечення прав людини при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2019. № 5. С. 14-19.

7. Коваль А.А. Проблеми реалізації права громадян на доступ до правосуддя. Всеукраїнська науково-методична конференція «Могилянські читання - 2016: досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти». Том 4. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2016. С. 84-86.

8. Коваль А.А. Деякі проблеми дотримання конституційних принципів забезпечення прав людини у кримінальному провадженні. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Ольвійський форум – 2017: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» : тези. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили. С. 56-58.

9. Саченко А.П. Практика Європейського суду з прав людини. Кримінальний аспект. Вид-во : Дакор. 2022. 208 с.

10. Тертишник В.М. Права і свободи людини. Вид-во : Алерта. 2022. 432 с.